

MŰHELY

KISS BALÁZS

BÉKEBELI FUTBALL A HÁBORÚS MAGYARORSZÁGON (1914–1918)

Ha a magyar labdarúgás őskorszakára gondolunk, a legtöbb embernek Mándy Iván *A pálya szélén*¹ című regénye vagy még inkább a regény alapján készült Sándor Pál film, az 1973-ban napvilágot látott *Régi idők focija*² jut az eszébe. Amatőr, félamatőr vagy éppen álamatőr játékosok, fanatikus edzők, polihisztor klubvezetők, nagy örömök és bánatok: tehát mindaz, ami a mai, elüzletiesedett professzionális labdarúgásból hiányzik. Játékosok, edzők és sportvezetők, akik nem csak a futballpályákon, de a világháború csataterén is megvívták harcukat, vagy akik később géppuskás osztagokat, századokat, gyalogezredeket, politikai erőket vagy éppen az országot vezették. Az alábbiakban néhány konkrét életpályán, mérkőzésen és történeten keresztül igyekszem bemutatni ezt a labdarúgás szempontjából lassan feledésbe merülő korszakot.³

Futball a századelő Magyarországon

Az európai kontinensen Magyarország az elsők között volt, ahol a labdarúgás meghonosodott, és ahol nemzeti bajnokságokat szerveztek. Az új sport természetesen a játék őshazájából, Angliából, valamint az Osztrák–Magyar Monarchia nyugati feléből, Ausztriából gyűrűzött át hazánkba a XIX. század végén. Molnár Lajos *Athlétikai gyakorlatok* című szakkönyvében már 1879-ben megjelent a futball első magyar nyelvű ismertetése,⁴ és a korabeli sportsajtó is egyre gyakrabban foglalkozott az új labdajátékkal. Az első nyilvános mérkőzést a BTC labdarúgói vívták egymás ellen a Millenáris pályán 1897. május 9-én, és az első nemzetközi találkozóra is nemsokára sor került, ugyancsak a Millenárison fogadta a BTC a Vienna Cricket and Football Club csapatát 1897. október 31-én.⁵ A meccs érdekessége volt, hogy a BTC-ben kettő, a Cricketers csapatában pedig kilenc angol vendégjátékos szerepelt, utóbbiak a schönbrunni császári park ápolása céljából tartózkodtak ezidőtájt Bécsben.⁶

¹ Mándy Iván: *A pálya szélén*. Budapest, 1963. 232 o.

² Sándor Pál: *Régi idők focija*. In: *Karasi Kulcsár István – Veres József: Magyar filmkalauz: negyven év száz magyar nagyjátékfilmje*. Budapest, 1985. 424–429. o.

³ Ez úton szeretnék köszönetet mondani Béres Máténak, aki a téma feldolgozásának alapötletét szolgáltatta, valamint jelentős segítséget nyújtott azzal, hogy fontos forrásokra hívta fel a figyelmet, melyeket bedolgoztam a tanulmányba.

⁴ A Sport Enciklopédiája – A testnevelés és testgyakorlás kézikönyve két kötetben. II. k. Budapest, 1928. 146. o.

⁵ Uo.

⁶ Ahol a bölcső ringott. In: *Százéves a magyar foci – 1897–1997. Képek a magyar labdarúgás történelméből*. Online elérés: http://www.sportmuzeum.hu/kiallitasok/szazeves_a_magyar_foci/index.html (2012. június 5-i állapot szerint.)

Az osztrák és a magyar labdarúgók az egész korszakban nagy hatással voltak egymásra, a Monarchia felbomlásáig a legtöbb mérkőzést egymás ellen játszották a két ország nemzeti válogatottjai, a világháború ideje alatt pedig nem is nagyon volt módjuk más ország legjobbjaival megmérkőzni.

Azt, hogy mennyire népszerű lett hirtelen a futball, jól szemlélteti az alábbi történet. 1900 tavaszán, a húsvéti ünnepek alatt barátságos mérkőzésen fogadta a BTC a korszak népszerű csapatát, a cseh Slavia Prágát. Nyolcezer néző zsúfolódott össze a Millenárison, hogy láthassa a találkozót. A budapesti klub fiatal kapusa Ponory semmiképp sem akarta kihagyni a találkozót, azonban akkoriban rendelet tiltotta, hogy középiskolások nyilvános egyesületben szerepeljenek. A Ferenc József nevelőintézet növendéke ezért Other álnéven, álbajuszt és álszakállat ragasztva védte végig a találkozót!⁷

A Magyar Labdarúgó Szövetséget az elsők között, 1901-ben alapították meg, és már ebben az évben kiírták az első nemzeti bajnokságot is.⁸ Ekkor öt csapat mérkőzött meg az elsőbbségért, melyet végül is a Budapesti Torna Club⁹ csapata szerzett meg. A fővárosi piros-fehéreknek még egyszer sikerült az ismétlés, utána azonban évtizedekig csupán két csapat: az MTK és az FTC versengett az elsőségért.¹⁰ Ugyancsak ez az a két egyesület, amelynek labdarúgói mind a korszakban, mind napjainkban az élvonalban szerepelnek. A többi korabeli klub futball-szakosztályai az évtizedek alatt vagy megszűntek, vagy alsóbb, amatőr osztályban vitézkednek, így a fenti két egyesületnek és játékosainak a története a legjobban dokumentált a korszakból.

Az 1903-as év a Ferencváros első bajnoki címét¹¹ hozta az immár nyolccsapatosra bővült bajnokságban, 1904-ben pedig kilenc induló közül az MTK szerzett a megalakulása óta először magyar bajnoki címet.¹² 1905-ben ismét az FTC végzet az első helyen. Ezzel a bajnoksággal véget ért az egyévi kétfordulós bajnoki rendszer, mivel a Magyar Labdarúgó Szövetség angol mintára a kétfordulós őszi-tavaszi rendszerre tért át, amely – az 1950–1956 és az 1964–1969 közötti bajnokságokat¹³ leszámítva – a mai napig életben van Magyarországon.¹⁴ Az ez által szabadá vált 1906-os tavaszi szezonra Brüll Alfréd¹⁵ felajánlásából – aki 1905-től csaknem négy évtizeden keresztül, 1944-ig töltötte be az MTK elnöki tisztségét¹⁶ – I. osztályú serlegmérkőzéseket szerveztek, mely a felajánló után Brüll-serleg néven vonult be a sporttörténelembe. A trófeát az MTK csapata nyerte meg veretlenül, tíz csapat ellen.¹⁷

Az 1905-ös év egy szomorú vonatkozás miatt is emlékezetes dátuma a magyar futballnak, ez volt ugyanis az első olyan esztendő, amikor a futballistatársadalmunk katonai szolgálatból kifolyólag elvesztett egy tehetséget. Ő a hatalmas termetű, erőteljes Berán

⁷ Magyarországi Sportegyesületek Története. [h. n.], [é. n.] 133. o.

⁸ *Földessy János, Dr.: A magyar labdarúgás és a 60 éves MLSZ.* Budapest, 1960. 83. o.

⁹ BTC. Budapest, 1910. 94 o.

¹⁰ *Földessy:* i. m. 83. o.

¹¹ *Nagy Béla:* Fradi futballévszázad. Budapest, 1995. 13. o.

¹² *Bajnai Teréz [et al.]: A Magyar Testgyakorlók Köre 75 éve.* Budapest, 1963. 16. o.

¹³ *Hoppe László:* Labdarúgóbajnokságaink: 1901–1969. Budapest, 1970. 464 o.

¹⁴ NB I. férfi felnőtt nagypályás labdarúgó bajnokság versenykiírása 2011–2012 (13/2012 – 05.17.)

¹⁵ Brüll Alfréd (1876. 12. 10 – 1944).

¹⁶ *Bajnai:* i. m. 16. o.

¹⁷ *Fodor Henrik:* A Magyar Testgyakorlók Köre története 1888–1913. Budapest, 1913. 46. o.

József,¹⁸ a ferencvárosiak négyszeres válogatott jobbhátvédje volt, aki az által is beírta magát a magyar labdarúgás történetébe, hogy pályára lépett a magyar válogatott első hivatalos mérkőzésén is. Huszonkét éves korában, szolgálatteljesítés közben – miután egy fertőzött kút vizéből ivott – hastífuszban halt meg.¹⁹ A kétszeres magyar bajnok (1903, 1905) és kétszeres Ezüstlabda kupagyőztes (1903, 1904) játékos sírja a Kerepesi Temetőben áll, érdekessége, hogy a síremléket testvérbátyja, a hírneves szobrász- és éremművész, Berán Lajos²⁰ készítette, aki háborús emlékérmét és pengőérméket is tervezett.

Szintén 1905-ben került sor az első nagyobb sportdiplomáciai konfliktusra az MLSZ és a FIFA²¹ között, ugyanis a nemzetközi szövetség a június 10–12 között szervezett II. kongresszusára meghívta ugyan a magyar szövetséget, viszont közvetve, az osztrák szövetségen keresztül. A nemzeti érzelmükben sértett magyar sportvezetők ezért bojkottálták a párizsi kongresszust, így Magyarország csak két évvel később, a IV. FIFA kongresszusra vált a nemzetközi labdarúgó-szövetség tagjává.²²

Az 1906–1907-es szezon volt az utolsó nyolccsapatos bajnokság, ez az év az FTC elsőségét hozta. Innentől a világháború kitöréséig, az 1913–1914-es bajnokságig kétszer az MTK, ötször pedig az FTC csapata szerzett bajnoki címet. Az első kiesője az élvonalbeli bajnokságnak a Typographya FC volt, aki az 1908–1909-es szezonban a kilencedik helyen végzett.²³

Hadibajnokság és hadikupa

A háború kitörésével kieleződtek az ellentétek az egyesületi érdekcsoportok és az MLSZ között a háború alatti bajnokságpótló mérkőzések rendezési kérdéseit illetően. 1914 őszétől kezdve 1916 tavaszáig különböző elnevezésekkel egyfordulós körmérkőzéseket játszottak a csapatok, míg végre 1916 őszén sikerült az MLSZ-nek megindítania a kétfordulós hadibajnokságokat, majd 1919 őszén az első békebajnokságot is.²⁴

1914. július 23-én plakátok jelentek meg a Budapest utcáin, amelyen fegyverbe szólították a férfi lakosságot. A behívóparancsok számos játékost emeltek ki korábbi csapatukból, ezáltal a klubok erőviszonya az egyik napról a másikra megváltozott. Az egymást követő mozgósítások nem csak a játékosokat érintették, hanem a futballélet többi szereplőjét is, elvitték például az MLSZ vezetőségéből Maleczki Román főtitkárt, Dr. Olgyay István ügyészt és Hajdu Dezső számvizsgálót.²⁵

Az első bajnokságpótló, 1914 őszén lejátszott hadibajnokság trófeáját, az Augusztaszerleget fölényesen, tizenegy mérkőzésen, imponáló 63-1-es gólaránnyal az FTC csapata nyerte meg. Szépséghibája ennek a nagyszerű győzelmi sorozatnak viszont az volt, hogy a

¹⁸ Berán József (1883 – 1905. 08. 14.).

¹⁹ Antal Zoltán – Hoffer József: Alberttől Zsákig. Budapest, 1969. (2. bőv. kiad.) 34. o.

²⁰ Győző Andor: Berán Lajos. In: Éber László (szerk.): Művészeti lexikon. 1. k. Budapest, 1935. 99–100. o.

²¹ Fédération Internationale de Football Association, magyarul: Nemzetközi Labdarúgó Szövetség (alapítva: 1904. 05. 21.).

²² Heteyi László: Magyarok a futball-világbajnokságokon. Budapest, 2006. 6. o.

²³ Földessy: i. m. 83. o.

²⁴ Földessy: i. m. 21. o.

²⁵ Thaly Zoltán: 100 éves a Magyar Labdarúgó Szövetség 1901–2000. Budapest, 2000. 23. o.

két nagy rivális, az MTK és a Törekvés távolmaradásával az FTC nem a legjobb csapatok ellen érte el a sikert.

Maga a serleg is kuriózumnak számított, a jótékonyági akcióiról ismert,²⁶ a közbeszédben a „magyar hadsegélyezés védőangyalának”²⁷ titulált Augusztia főhercegnő²⁸ ajánlotta fel, s azt a fegyvergyárrá átalakított MÁV Gépgyárban készítették. A serleget egyetlen nyolcvan kilogrammos kovácsolt acélból esztergálták, amin a források szerint a gyár legügyesebb esztergályosa egy egész hétig dolgozott. Az acél sporttrófeát a fegyvergyár kemencéjében barnásfekete, a puskacsövek színére emlékeztető zománccal vonták be, mely a háborús időkét jelképezte. Az Augusztia-serleg a ferencvárosiak tulajdonából ismeretlen időben eltűnt.²⁹

1915 tavaszán Amatőr Ligabajnokság néven szerveztek újabb, tizennégy csapatos hadibajnokságot, melyet ismét a Ferencváros nyert meg. 1915 őszén megismételték ezt a bajnokságot, ezúttal tizenkét csapat küzdött meg a Hadi Kupáért. A sorozat egyik hadimérkőzésének, a Ferencváros – III. Kerület (3-1) találkozónak az volt a különleges érdekessége, hogy a zöld-fehérek egyik katonai szolgálatát töltő játékosa, Payer Imre³⁰ éppen szabadságon volt, beállt játszani és gólt is szerzett. A korabeli beszámolók így emlékeztek meg a beugrásról és a találatról: „A maga nemében páratlan volt Payer gólja, aki egy szabadrúgást 40 méternyi távolságról – a közönség ujjongása mellett – a kapuba röpített. Ehhez a bravúrjához hasonlóan szép volt az egész játék, amelyen egyáltalán nem látszik meg, hogy a háború kitörése óta a harctéren volt.”³¹ Payer, a Ferencváros védője 1911 és 1913 között egyhuzamban háromszor ünnepelhetett magyar bajnoki címet, 1913-ban magyar kupát is nyert, és részt vett az 1912-es stockholmi olimpiai játékokon is. Katonai szolgálatáról nem maradtak fenn dokumentumok, de hazatért a háborúból, majd 1923 és 1955 között Olaszországban élt.³² Csak nem sokkal halála előtt tért haza Magyarországra. A nemzeti csapatban huszonegy alkalommal szerepelt.³³

Az 1915-ös Hadikupa végeredménye a következően alakult: 1. MTK, 2. Törekvés, 3. FTC.³⁴

Érdekes színfoltja volt a háborús éveknek, hogy az FTC vezetői karácsonyi csomagot küldtek a harctéren küzdő ferencvárosi sportolóknak. A klub egyik tagja, Taffel Miksa pedig kézzel írt újságot helyezett el minden csomagba, 1915. december 15-i keltezéssel, FTC-Hírek címmel. A kézzel írt újság első oldalán ez állt: „Szeretett Clubtársunk! Fogadd a mellékelt csomagban küldött csekélyégeket olyan szeretettel, mint amilyen szeretettel ezt neked küldjük. Boldog karácsonyi ünnepeket kívánunk, s reméljük, hogy erőben és egészségben mihamarabb viszontlátunk.” A vezetők és az itthon maradt társak aláírták a

²⁶ *Szoleczky Emese – Kreutzer Andrea: Az Augusztia-gyorssegély alap tevékenységéről.* In: A Hadtörténeti Múzeum Értesítője, 12. Budapest, 2011. 17–27. o.

²⁷ *Világháború Heti Postája*, 1915. június 6. 1. o.

²⁸ Augusztia Mária Lujza bajor hercegnő (1875. 04. 28. – 1964. 06. 25.).

²⁹ Nagy: i. m. (1995.) 29. o.

³⁰ Payer (Perényi) Imre (1888. 06. 01. – 1956).

³¹ Nagy: i. m. (1995.) 30. o.

³² *Antal – Hoffer*; i. m. 124. o.

³³ *Zsiga László: Ők 929-en – Az FTC labdarúgói 1901–2011.* Budapest, 2011. 17. o.

³⁴ Nagy: i. m. (1995.) 30. o.

lapot. Szinte minden játékos csomagjába még egy futball-labdát is tettek az itthon maradtak „Pergőtűz szünetében jó ha van – ott is focizzatok fiúk!” használati utasítással.³⁵

A nem hivatalos hadikupák után végül az 1916–1917-es hadimérkőzésekre minden számottevő csapat nevezett,³⁶ így 1914 után végre 1917-ben is megint hivatalos magyar bajnokot avathattak, amely úgy, mint a következő két hadibajnokság esetében is, az MTK lett.³⁷

A háborús években nem csak az MLSZ által szervezett bajnokságban zajlott a futball-élet, hanem a fronton is rendszeresek voltak a labdarúgómeccsek. Az első vonalak mögött és a hadifogolytáborokban is jöttek létre alkalmi csapatok, egyesületek. Nem egy gyalogezred rendelkezett saját válogatottal, köztük az aradi császári és királyi 33. gyalogezred, amelynek labdarúgói 1917 augusztusában jótékony célú mérkőzésre hívták ki Aradon az FTC csapatát. A tartalékos ferencvárosiak 5-2-re győztek a nem mindennapi mérkőzésen, ahol – ott lévén az ezred legénysége – meccs közben katonai zenekar szórakoztatta a közönséget, a góloknál pedig tust húztak.³⁸

A háború végeztével a békebajnokságokra való áttérés sem zajlott zökkenőmentesen, hiszen meg kellett óvni a kiesett vagy nem mérkőzött békebeli egyesületek elsőosztályú jogait is, azonban azon egyesületek jogigényeit is érvényesíteni kellett, amelyek a háborús bajnokságokban vívták ki az első osztályban való szereplés jogát.³⁹ A fenti vitákról és annak megoldásáról a korabeli sportsajtó is részletesen beszámolt.⁴⁰

A bajnokság mellett érdemes még megemlíteni a Magyar Kupát is. A kupa ötlete Steiner Hugó volt MLSZ elnöktől eredt, és a megvalósítása is az ő nevéhez fűződött, Minder Frigyes közreműködésével. Az MLSZ a kupát közadakozásból alapította meg, mint örökös vándordíjat. Első ízben 1909. augusztus 13-án, huszonnyolc csapat részvételével, kieséses rendszerben írták ki. A Magyar Kupa gazdag díjazása miatt igen kedvelt lett.⁴¹

A Magyar Kupát a világháború kitöréséig ötször rendezték meg, utoljára az 1913–1914-es szezonban. Az öt alkalomból négyszer az MTK-é lett az elsőség, kivéve az 1912–1913-as sorozat végén, amikor a ferencvárosiak diadalmaskodtak. Érdekesség, hogy az 1911–1912-es kiírásban az MTK játék nélkül lett kupagyőztes, miután az FTC visszalépett a döntő előtt, mivel nem semleges pályára tűzte ki a meccset a szövetség.⁴²

A kupasorozatot a háború után először az 1921–1922-es évadban rendezték meg újra, maga a trófea pedig csak 1923-ban készült el.⁴³

Nem a Magyar Kupa volt azonban az első klasszikus – legjobb csapatokat is bevonó – országos jellegű vándorkupa, hanem az Ezüstlabda vándordíj, amit a MAC írt ki 1903-ban. Az Ezüstlabda kupát 1909-ben végleg az FTC vihette haza, miután a hét alkalomból ötször bizonyult a legjobbnak. Ez a díj joggal tekinthető a Magyar Kupa elődjének, mivel csaknem azonos feltételek mellett írták ki a két sorozatot.⁴⁴

³⁵ Nagy: i. m. (1995.) 30. o.

³⁶ Thaly: i. m. 23. o.

³⁷ Uo.

³⁸ Nagy: i. m. (1995.) 31. o.

³⁹ Thaly: i. m. 24. o.

⁴⁰ Régi pártok – új harcok. *Nemzeti Sport*, XI. évf. 3. sz. 1919. október 2. 10. o.

⁴¹ Mravik Gusztáv: Magyar Kupa (1909–2000). In: *Thaly Zoltán: 100 éves a Magyar Labdarúgó Szövetség 1901–2000*. Budapest, 2000. 185. o.

⁴² Földessy: i. m. 83. o.

⁴³ Nagy Béla: A labdarúgó MNK története. [Budapest], 1978. 83. o.

⁴⁴ Mravik: i. m. 185. o.

A nemzeti csapatból a harcmesőkre

A nemzeti válogatott is sorra gyarapította mérkőzéseinek a számát, főként barátságos találkozókra, ahol az ellenfél elsősorban Ausztria csapata volt, de a csehekkel is több ízben összemérte erejét. A nemzeti tizenegy első nagy nemzetközi sikerét az 1912-es nyári olimpiai játékokon aratta Stockholmban. Magyarországot tizenegy sportág ötvenkét versenyszámában száztizenkilenc versenyző képviselte⁴⁵ – valamennyien férfiak –, köztük tizenkilenc labdarúgó. Az olimpián az első mérkőzést a magyar csapat az akkor verhetetlennek tartott – végül az olimpiát is megnyerő – angol nemzeti válogatott ellen játszotta le a déli órákban, a korabeli beszámolók szerint közel negyven fokban melegben, szinte üres lelátók előtt. Az első nagy helyzet a magyar együttes előtt adódott, de kimaradt a csapat számára megítélt büntető, az angolok pedig 7-0 arányban, meggyőző fölényrel diadalmaskodtak. A svéd szervezők az első körben kiesett csapatok számára egy vigaszkupát írtak ki, amelynek elnyeréséért egy műves ezüstserleg is járt. Magyarország a döntőbe jutásért Németország legjobbjait győzte le 3-1 arányban, míg a másik ágon a régi rivális Ausztria a hazaiakat is kiejtő Olaszországnál bizonyult jobbnak 5-1-re. A magyar gárda tagjai már régóta vártak a lehetőségre, hogy semleges pályán mérkőzhessenek meg az osztrák válogatottal, a találkozó pedig Magyarország addigi legfényesebb sikerét hozta: 3-0 arányú győzelmével a nemzeti csapat megszerezte a trófeát. A válogatott a Domokos – Rumbold, Payer – Bíró, Vágó, Blum – Sebestyén, Bodnár, Pataki, Schlosser, Borbás felállásban játszott, a gólokat Schlosser, Pataki és Bodnár szerezték.⁴⁶

Több olyan válogatott labdarúgónk is volt, aki az első világháború harcmesőin fegyverrel a kezében harcolt az ellenséggel, néhány közülük az életét is áldozta a hazáért. A labdarúgók és egyéb sportolók világháborús veszteségei nem ismertek pontosan. Az MLSZ centenáriumi kiadványa nagyon általánosan csak ennyit jegyez meg: „Számos jeles sportember esett a háború áldozatául.”⁴⁷ Ezen forráson kívül mindössze egy, az MTK történetével foglalkozó kötet tér ki a világháborús veszteségekre, viszont nem a labdarúgók vonatkozásában, akik egyébként szinte mindent megnyertek a háború alatt, és megalapították a következő évtized nagy bajnok futballklubját. Az idézet így szól: „ugyanakkor a tornászok és vívók nem tudták kiheverni a háborús veszteségeket és visszaestek.”⁴⁸

Dr. Földessy János⁴⁹ szintén hangsúlyozza művében a háborús veszteségek hatásait. Szerinte a sportbeli regenerálódást hátráltatta egyéb okok mellett az egyesületek játékosgárdájának nagy háborús személyi vesztesége, valamint a külföldre irányuló játékosvándorlás is.⁵⁰

Jól jellemzi Pécs város felszabadulásának az esete is azt a tényt, hogy a világháború és a trianoni békediktátum következményei még évek múltán is éreztették hatásukat a magyar sportéletben. 1921 őszén például még nyitott kérdés volt, hogy a baranyai város és környéke betagozódjon-e a MLSZ dunántúli kerületébe, vagy önálló kerületet alakít-

⁴⁵ Győr Béla – Klész László: *Katonaolimpikonok*. Budapest, 2012. 24–25. o.

⁴⁶ Földessy: i. m. 182. o.

⁴⁷ Thaly: i. m. 28. o.

⁴⁸ Hencsei Pál: *Az MTK százhusz éve*. Budapest, 2008. 18. o.

⁴⁹ Dr. Földessy János (1888. 05. 08. – 1965. 05. 16.).

⁵⁰ Földessy: i. m. 22. o.

sanak-e ki számára.⁵¹ Pusztán a történelmi hitelesség kedvéért: végül az utóbbi mellett döntöttek.⁵²

A korszak nagy testnevelője, Gerhárd Lajos,⁵³ aki Magyarországon a tudományos alapú testnevelés egyik úttörője volt, így vélekedett a világháború és a sport kapcsolatáról: „Úgy látszik, hogy ez a világegés arra is jó volt, hogy az ember magára eszméljen. Még nem is olyan régen úri passzió volt a test kultúrája, ma már államérekévé lépett elő. A köz-óhaj megvan, egy a mostaninál testileg is értékesebb, egészségesebb nemzedék irányában s az előjelekből ítélve nem sok idő kell ahhoz, hogy ez közakaratú magasztosuljon.”⁵⁴ A szerző továbbá méltatta IV. Károly⁵⁵ királynak egy bécsi atlétikai versenyen tett azon kijelentését, hogy „az ifjúság testi nevelése a nagy világesemények óta kétszeres fontossággal bír”, majd megállapította, hogy az uralkodó szavait tettek is követték, mert azóta mind Magyarországon, mind a monarchia többi részében az ifjúság testi nevelése és egészségügye egyaránt kormányprogram lett.⁵⁶

A magyar futball első hősi halottja az óbudai „33 FC” fedezete, Steiner Bertalan⁵⁷ volt. Bár csak egy ízben húzhatta magára a címeres mezt, sporttörténeti mérkőzéssel tette azt, 1902. október 12-én Bécsben, a Práter pályán az Ausztria ellen 5-0 arányban elveszített mérkőzéssel szerepelt, amely a magyar válogatott legelső hivatalos mérkőzése volt. Egyesületében a kapusposztot kívül szinte minden helyen játszott, ügyesen szerelt és jól adogatott, és társai körében nagy népszerűségnek örvendett, mert nagyon szépen énekelt.⁵⁸ Már a háború első évében elesett.

A Törekvés jobbösszekötője, a fiatal Borisz Győző⁵⁹ biztató tehetségként tűnt fel közvetlenül az első világháború előtt. 1914. június 14-én egy válogatott mérkőzéssel szerepelt Svédország ellen Stockholmban (5-1) melyen gólt is szerzett. A mozgósítások során azonban ő is a harctérre került, ahol 1916 táján nyomtalanul eltűnt.⁶⁰

A következő hősi halott a Ferencváros középcsatára Kóródy Károly⁶¹ volt. A gyors, erélyes és gólképes csatár 1908 és 1911 között tizenöt alkalommal játszott a válogatott csapatban, és hét gólt szerzett. A magyar középcsatárok közül ő törekedett először a korszerű összjátékra. A mezőnyben is sokat vállalt magára és ügyesen osztogatott.⁶² Klubjával hétszer ünnepelhetett bajnoki címet (1905, 1906–1907, 1908–1909, 1909–1910, 1910–1911, 1911–1912, 1912–1913),⁶³ ezen kívül háromszoros Ezüstlabda kupagyőztesnek (1906, 1908, 1909) és egyszeres Magyar Kupa győztesnek (1913)⁶⁴ mondhatta magát. 1917-ben esett el.

⁵¹ A felszabadult Pécs. *Nemzeti Sport*, XIII. évf. 59. szám, 1921. szeptember 3., címlap.

⁵² A pécsi kerület németországi túrája. *Nemzeti Sport*, XIV. évf. 27. sz. 1922. április 3., címlap.

⁵³ Gerhárd Lajos (1886. 04. 26. – ?).

⁵⁴ *Gerhárd Lajos*: Mindennapi tízperces testedzés. Budapest, Országos Közegészségi Egyesület, 1918. 6. o.

⁵⁵ IV. Károly (1887. 08. 17 – 1922. 04. 01.).

⁵⁶ *Gerhárd*: i. m. 6. o.

⁵⁷ Steiner Bertalan (1881 – 1914).

⁵⁸ *Antal – Hoffer*: i. m. 149. o.

⁵⁹ Borisz Győző (1890 – eltűnt 1916-ban).

⁶⁰ *Antal – Hoffer*: i. m. 40. o.

⁶¹ Kóródy I. Károly (1887–1917).

⁶² *Antal – Hoffer*: i. m. 93. o.

⁶³ *Nagy*: i. m. (1995.) 298. o.

⁶⁴ *Zsiga*: i. m. 13. o.

Fekete Miklós,⁶⁵ a Terézvárosi TC fiatal középcsatára klubjában roppant gólképesnek bizonyult, ezért 1912-ben egy alkalommal a válogatottba is meghívót kapott, méghozzá ő is az 1912. évi olimpiai tornán vigaszdíj győztes magyar együttesnek lehetett a tagja. Fekete az 1912. július 3-i, Németország elleni (3-1) elődöntő mérkőzésen szerepelt címeres mezben. Erősségének a nagy lendületét és lövőerejét tartották. Az első világháború alatt fogságba esett, ahol fertőző betegség következtében ismeretlen időpontban meghalt.⁶⁶

Rónay Zoltán⁶⁷ az FTC „fürgé, ügyes és szorgalmas”⁶⁸ jobbszélsője 1908-ban egy alkalommal kapott helyet a legjobbak között, 1908. június 10-én Budapesten, az angol válogatottól 7-0 arányban vereséget szenvedő csapat tagjaként. A meccs érdekessége, hogy a magyar válogatott sem előtte, sem utána nem szenvedett ennél nagyobb arányú vereséget (még egy alkalommal, 1941. április 6-án Kölnben kapott ki 7-0 arányban, Németországtól), így ez a mérkőzés is része a magyar futballtörténelemnek. Bár csak rövid ideig játszott az első osztályban, mégis háromszoros magyar bajnoknak (1908–1909, 1909–1910, 1910–1911)⁶⁹ és egyszeres Ezüstlabda kupagyőztesnek (1908)⁷⁰ mondhatta magát. A világháborúban hadifogságba esett. A háború után családja hazahozatta, azonban utazása közben súlyosan megbetegedett. Az állomásról egyenesen a járványkórházba szállították, ahol kétheti szenvedés után meghalt, anélkül, hogy családtagjait viszontláthatta volna.⁷¹

Simon Ferenc,⁷² a Budapesti Torna Club balfedezete szintén egyszeres válogatott labdarúgó volt. Rónayhoz hasonlóan ő is az 1908-as Anglia elleni rekordmértetű vereséget szenvedett csapatban lépett pályára. Előnyeként tartották számon, hogy játékát lendület és határozottság jellemezte, viszont hátránya volt, hogy csak jobb lábbal kezelte megfelelően a labdát. A Tanácsköztársaság idején vöröskatonaként harcolt a román csapatok ellen, amikor egy folyami átkelés során a Tiszába fulladt.⁷³

Nem a harctéren esett el, de a világháború végén dülő spanyolnátha járványban vesztette életét⁷⁴ Knapp Miksa,⁷⁵ az MTK nyolcszoros válogatott kapusa. A fiatal hálóőr négy bajnoki címet (1907–1908, 1913–1914, 1916–1917, 1917–1918) és három Magyar Kupa győzelmet (1911, 1912, 1914) ünnepelhetett.

Bár nem lépett pályára a válogatottban, de a magyar labdarúgás egyik leghíresebb személyiségéről is szót illik ejteni ebben az összefoglalásban. Gillemot Ferenc⁷⁶ a labdarúgó elődők nagy „mindenesé” volt. Futballistaként játszott a Műegyetem és a 33 FC csapataiban.⁷⁷ 1897 és 1899 között ő töltötte be a MAFC ifjúsági elnöki tisztségét.⁷⁸ Részt vett

⁶⁵ Fekete Miklós (1892. 02. 10. – ?).

⁶⁶ *Antal – Hoffer*: i. m. 58. o.

⁶⁷ Rónay Zoltán (1888 – 1920), egyes források Rónai Zoltánként említik.

⁶⁸ *Antal – Hoffer*: i. m. 134. o.

⁶⁹ *Nagy*: i. m. (1995.) 299. o.

⁷⁰ *Zsiga*: i. m. 16. o.

⁷¹ *Antal – Hoffer*: i. m. 134. o.

⁷² Simon Ferenc (1886 – 1919).

⁷³ *Antal – Hoffer*: i. m. 145. o.

⁷⁴ *Antal – Hoffer*: i. m. 88. o.

⁷⁵ Knapp Miksa (1892 – 1918).

⁷⁶ Gillemot Ferenc (1875. 09. 11. – 1916. 11. 09.).

⁷⁷ *Földessy*: i. m. 50. o.

⁷⁸ *Nemesdaróczi István – Péterfalvi Lajos*: Műegyetemi Atlétikai és Football Club MAFC 1897–1997. Budapest, 1997. 79. o.

az MLSZ megalakításában, melynek alakuló közgyűlése a MAFC tagjaként a szövetség alelnökévé választotta.⁷⁹

Ő volt Magyarország első szövetségi kapitánya, aki 1902. október 12. és 1904. június 2. között látta el a nemzeti csapatnál az első öt hivatalos mérkőzésén a kapitányi teendőket.⁸⁰ Később, még 1904-ben az MLSZ főtitkárává választották.⁸¹ A futball mellett atlétikában, kerékpározásban és evezésben is jelentős sportsikereket ért el. Miután az MLSZ-ből kivált, ezen sportágak népszerűsítésért is tovább fáradozott.⁸² Őt is el sodorta a világháború, az MLSZ jubileumi kiadványa szerint „a dicsőség mezején esett el”.⁸³ A sportszakirodalom nem ad információt a pontos születési és halálozási adatairól, ez azonban kiderül a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltárban⁸⁴ őrzött kitüntetési felterjesztésének átiratából. Gillemot a világháborúban az 1. népfelkelő gyalogezrednél látott el századparancsnoki beosztást tartalékos főhadnagyi rendfokozatban. Nem tűnik ki az iratból, hogy mely kitüntetésre terjesztették fel, viszont az 1-es népfelkelők ezredtörténetből megtudjuk, hogy a posztumusz kitüntetés esetében a III. osztályú vaskoronarendet fedi, melyet végül odaítéltek a számára.⁸⁵ A javaslatot még a halála napján felettese, Sztavinszky ezredes fogalmazta meg, ezzel a tartalommal: „Az erős számbeli fölényben lévő ellenséggel szemben három napon át tartotta kétszázadnyi erővel a Moldovisul magaslatot, ahol öt szuronyrohamot vert vissza. 1916. november 9-én a hatodik ellenséges rohamnál a több mint ötvenszázalékos veszteséget szenvedett csapatait erélyes fellépésével kitarásra buzdította, és a magaslatot ismét visszafoglalta, mely támadás során hősi halált halt.”⁸⁶ A román hadszíntér 1840 méter magas előretolt állására október 29-én küldték ki a betegszabadságáról éppen visszatérő, a bajtársai szerint vitézségéről, találékonyságáról és vakmerőségéről legendás híró Gillemot főhadnagyt. Az ezred második századának, valamint saját géppuskás osztagának parancsnokaként indult az orkányszerű hóviharban a Moldovisul megszállásra. November 9-re virradóra az ellenség erős tüzérségi előkészítés után minden oldalról általános rohamot indított a magaslat ellen. Mindössze két századdal és négy géppuskával védekeztek Gillemoték, akik komoly áldozatok árán ugyan, de megtartották a katonai szempontból roppant fontos Moldovisult. Az ezredtörténet így állít emléket a támadás során elesett magyar vitézek hősi halálának: „A 9-re virradó éjszaka negyven ember esett el ezen a ponton, közöttük ezredünk egyik büszkesége, a sebezhetetlennek hitt, halállal komázó, óriási termetű, legendás híró Gillemot Ferenc főhadnagyt. Utolsó tartalékát akarta bevetni az előnyomuló ellenséges erők ellen, vakmerően példát akarva mutatni, kiugrott a fedezékből és ott érte a halálos golyó. Hősi halála mély gyásza az ezrednek, de dicsőséges példa, amely a dacos kitartás, a rendíthetetlen akarat, és lángoló honszeretet csodálatos energiáját fenntartja bennünk és

⁷⁹ *Nemesdaróczi – Péterfalvi*: i. m. 31. o.

⁸⁰ *Thaly*: i. m. 96. o.

⁸¹ *Thaly*: i. m. 52. o.

⁸² *Földessy*: i. m. 130. o.

⁸³ *Thaly*: i. m. 23. o.

⁸⁴ Ez úton szeretnék köszönetet mondani dr. Balla Tibor alezredesnek, a HM HIM Hadtörténeti Intézet Hadtörténeti Kutatóosztály osztályvezetőjének, valamint dr. Kiss Gábor századosnak a HM HIM Hadtörténelmi Levéltár Bécsi Kirendeltség kirendeltségvezető-helyettesének a kitüntetési javaslatok szakszerű fordításához nyújtott szíves segítségükért.

⁸⁵ *Balassa Imre [et al.]*: Az „Egyes Népfelkelők” hadi története. Budapest, 1933. 243. o.

⁸⁶ HM HL első világháborús tiszti kitüntetési javaslat 17155.

győzelmekre vezeti a megmaradottakat. Gillemot főhadnagy tetemét két napig cipelték hordágyon a bajtársai, hogy a völgyben temethessék el. Utána vitték és vele temették el a két összelőtt géppuskáját a „Pistát” és „Miklóst”. E két, sok vihart látott fegyvert hősi halált halt sógorairól nevezte el. Harc közben az volt a szokása, hogy biztatta őket: „Rajta Pista!”, „Tüzelj Miklós!”⁸⁷ A magyar futball egyik megalapítója tehát, aki szövetségi kapitányként válogatott labdarúgókat, népfőlkelő főhadnagyként pedig géppuskákat irányított a magyar nemzet dicsőségére, ott porlad valahol a Moldovisul lábánál. Emlékét a Duna Budapesti Evezős Egylet hősi halottainak emléktáblája őrzi.

Természetesen voltak olyan válogatott játékosok és sportvezetők is, akik hazatértek a nagy háborúból. Ilyen volt például a Ferencváros balösszekötője Fröhlich Sándor⁸⁸ is, aki a fent említett játékosoktól eltérően nem a világháború előtt, hanem utána húzta magára a nemzeti színű mezt. A régi krónikák szerint a „legszőkébb magyar labdarúgó” ügyes, gyors, különösen a helyzetek kihasználásában jeleskedő csatár volt. Az első világháború után sokáig élt hadifogságban. Emiatt elég későn, majdnem harmincesztendőskorában került az élvonalba.⁸⁹ Mindössze egy alkalommal lépett pályára a nemzeti tizenegyben, 1927. szeptember 25-én Zágrábban a Jugoszlávia ellen 5-1-re elveszített barátságos mérkőzésen.⁹⁰

Szintén túlélte a háborút a korszak talán legtöbb puskaport szagolt válogatott labdarúgója, Feketeházy Gyula,⁹¹ a MAC jobbszélsője is. Ő 1909. május 31-én egy ízben öltötte magára a címeres mezt, a Budapesten lejátszott, Anglia ellen 8-2 arányban elveszített mérkőzésen. Játékosként rendkívül gyors, a labdát kitűnően vezető szélső volt. Kortársai szerint többre is vihette volna a labdarúgásban, de hivatásos katonai pályára lépett, emiatt fiatalon visszavonult a sportolástól.⁹² Hivatásos tisztként sem vallott azonban szégyent, ahogy az a fennmaradt dokumentumokból kiderül. Nevével először a zalaegerszegi magyar királyi 6. honvéd huszárezred tényleges állományú hadnagyaként⁹³ találkozhatunk, mely alakulat az egész háborút a keleti hadszíntéren harcolta végig. Feketeházy nem csak a futballpályán szeretett a vonal mentén játszani, hanem a háborúban is számos alkalommal merészkedett az ellenséges vonalak közelébe vagy mögé. 1914. augusztus 1-jétől főhadnagyi rendfokozatban teljesített szolgálatot a hatos huszárezredben.⁹⁴ Már a háború elején kiérdemelte a Bronz Katonai Érdemérmét a Katonai Érdemkereszt szalagján,⁹⁵ az alábbi indoklással: „Mint járőrparancsnok kiváló teljesítményével már több ízben kitűnt. Jelentései mindenkor használhatóak voltak, legutóbb is folyó év november 30-án egy nálánál sokkal erősebb járőrt Florynko-nál – személyes példaadásából kifolyólag, élete kockáztatásával – visszavert, s ezáltal sikerült neki az ellenség közvetlen közelébe jutva, annak erejét megállapítva igen értékes jelentést tenni. Nevezett már az egész hadjárat alatt

⁸⁷ *Balassa*: i. m. 241–243. o.

⁸⁸ Fröhlich Sándor (1897 – 1982).

⁸⁹ *Antal – Hoffer*: i. m. 62. o.

⁹⁰ *Zsiga*: i. m. 32. o.

⁹¹ Feketeházy II. Gyula (1899 – ?).

⁹² *Antal – Hoffer*: i. m. 58. o.

⁹³ *Lugosi József – Kiss Gábor*: Volt egyszer egy huszárezred – A m. kir. zalaegerszegi 6. honvéd huszárezred története. Budapest, 2009. 59 o.

⁹⁴ A Magyar Királyi Honvédség és Csenedőrség Névkönyve. Budapest, 1917. 361. o.

⁹⁵ Uo. 390. o.

sokszor adott okot a dicséretre.”⁹⁶ A felterjesztés 1914. december 20-i keltezésű. A következő kitüntetésére 1915. június 24-én tett javaslatot Jankovich alezredes, mely alapján Feketeházy megkapta az Ezüst Katonai Érdemérmet a Katonai Érdemkereszt szalagján.⁹⁷ A kitüntetés alapjául szolgáló cselekedete az alábbi volt: „Május 5-én a Czartoria melletti védőállásokban időnként az orosz kozákok által megszállt Zwale-ba vezetett őrzőjáratot. Az erősen megáradt Pruth folyóból az életét kockáztatva mentett meg egy legénységi állományú egyént a biztos vízbefulladásától. Ő maga is csak különleges erőfeszítéssel menekült meg, a megmentettet egymaga húzta ki a partra. Eközben a kozák őrzőjárat körülbelül kéztezer lépésre volt csak a helyszíntől. Magam is szemtanúja voltam az esetnek.”⁹⁸ A fentiekből kiderül, hogy Feketeházy Gyula a háború idején sem volt híján egy jó futballista erényeinek: az erőnlétnek, a lélekjelenlétnek, a bajtársiasságnak és a bátorságnak. Ez később sem változott, ezért a háború folyamán kiérdemelte továbbá a III. osztályú Katonai Érdemkeresztet is a hadi díszítványekkel,⁹⁹ melyre 1916. június 23-án terjesztette fel Járnay ezredes, az alábbi fegyvertényekért: „Személyes magatartásával a legénységet a szenvedések elviselésére, önállóságra és a veszélyes vállalkozásokban is részvételre sarkallja. 1916. június 10-én Wiknankától keletre lévő állásaiból fedezte a 305. honvéd gyalogezred és a 5. landwehr lövészezred 2. zászlóaljának a 290-es Kahor magaslatra történő átcsoportosítását, mely időben a nagy tömegben támadó ellenség ellen egy század erővel sokáig kitartott, míg az ezred második százada segítségére nem érkezett a magaslatra. 1916. június 17-én a nevezett saját gyalogszázadával az ellenség által elfoglalt Winograd felderítésére lett kiküldve, melyet az ellenségtől megtisztított, és a vasútvonaltól nyugatra eső ellenséges állásokat felderítette.”¹⁰⁰ 1917. február 1-jén terjesztették fel az ekkor századparancsnokként szolgáló Feketeházyt az I. osztályú Ezüst Katonai Érdeméremre a Katonai Érdemkereszt szalagján, melyet a magasabb parancsnokság szintén jóváhagyott. Az újabb kitüntetés alapjául az alábbi tettei szolgáltak: „1917. január 27-én a Czokanestiemellett a 6. honvédhuszárezred ellen végrehajtott erős pergőtűz és erős gáztámadás idején az önfeláldozó magatartás és a megrendíthetetlen kitartás fényes példáját mutatta be. A gázgránátok által kiváltott szokatlan helyzetben, melynek az ezred először volt kitéve és azok ellen csak szerényen volt védőeszközökkel ellátva, gyors beavatkozása révén fenn tudta tartani a rendet az alakulatainál. Saját gázmaszkját átadta az egyik alárendelt huszárjának, és a teljesen szétlőtt árokban a nagy veszteségek ellenére a századát a végsőkig kötelességük hű teljesítésére bírta.”¹⁰¹ Feketeházy ezután 1917 márciusában szabadságát töltötte,¹⁰² majd november 1-jétől századossá léptették elő,¹⁰³ a háború utolsó évére pedig pedig a korábban kiérdemelt III. osztályú Katonai Érdemkeresztet a hadi díszítványekkel mellé megkapta a kardokkal kiegészítést.¹⁰⁴ A fronton töltött huzamos idejű szolgálata jeléül végül a mellére tűzhette a Károly csapatkeresztet is.¹⁰⁵ Az ezredről íródott kötet

⁹⁶ HM HL első világháborús tiszti kitüntetési javaslat 1064.

⁹⁷ A Magyar Királyi Honvédség és Csenedőrség Névkönyve. Budapest, 1917. 390. o.

⁹⁸ HM HL első világháborús tiszti kitüntetési javaslat 3808.

⁹⁹ A Magyar Királyi Honvédség és Csenedőrség Névkönyve. Budapest, 1917. 390. o.

¹⁰⁰ HM HL első világháborús tiszti kitüntetési javaslat 30480.

¹⁰¹ HM HL első világháborús tiszti kitüntetési javaslat 17087.

¹⁰² *Lugosi – Kiss*: i. m. 84. o.

¹⁰³ A Magyar Királyi Honvédség és Csenedőrség Névkönyve. Budapest, 1918. 446. o.

¹⁰⁴ Uo. 479. o.

¹⁰⁵ Uo.

több ízben is említi Feketeházy nevét, idéz tőle például egy jelentést is, ahol több fogoly ejtéséről számol be.¹⁰⁶ A háború utáni életpályáját nem ismerjük.

A Ferencváros középcsatára Pataki Mihály,¹⁰⁷ avagy az egykoron roppant népszerű „Pityke” becenévre hallgató játékos a korszak egyik leghíresebb labdarúgó egyénisége volt. 1912 és 1927 között huszonnégy alkalommal játszott a legjobbak soraiban és húsz gólt szerzett. Szintén tagja volt az 1912. évi olimpiai játékokon vigaszdíjnyertes magyar együttesnek. A sportszakirodalom szerint fölényes játékindigenciája, könnyed, elegáns mozgása itthon és külföldön is nagy sikert aratott. Ezt még fokozta szolid, mindig sportszerű magatartásával, amellyel sok hívet szerzett a magyar labdarúgásnak. Az első világháború után sokáig élt hadifogságban, ahonnan hazaszökött.¹⁰⁸ Tudása azonban a fogság alatt sem vesztett a régi fényéből. Hazatérése után még évtizedeken át játszott az élvonalban.¹⁰⁹ A Ferencvárossal öt bajnoki címet szerzett (1910–1911, 1911–1912, 1912–1913, 1925–1926, 1926–1927), valamint háromszor hódította el a Magyar Kupát (1913, 1922, 1927), és részese volt az Augusztá-serleg győztes csapatnak is. Az 1925–1926-os bajnokságban az év labdarúgójának választották, és 1925-ben megkapta az FTC örökös bajnoka címet is.¹¹⁰ Visszavonulása után még tizenöt évig sportvezetőként dolgozott, 1930-ban pedig három mérkőzés erejéig a szövetségi kapitányi tisztséget is betöltötte.¹¹¹ A válogatottban történő szerepléséről így nyilatkozott: „Minden perc, minden mérkőzés ünnep volt, amit zöld-fehér mezben tölthettem, de a válogatott találkozók előtti pillanatokra ma is meghatódva emlékezem. Amikor a Himnuszt hallgattuk mindig könnyeztem... Szüleim határtalan hazaszeretetre neveltek, az 1848-as eszmék családjunkban szentnek számítottak.”¹¹²

Hivatalos válogatott ugyan nem volt, de még az első hivatalos válogatott mérkőzést megelőzően, 1901. április 11-én és 12-én két mérkőzésen szerepelt a válogatottban – mely ilyen formán ligaválogatottnak tekinthető – a korszak egyik közismert egyénisége, a híres grafikus, festő- és szobrászművész Manno Miltiadesz,¹¹³ aki szintén megjárta a nagy háborút. A válogatottbeli ellenfelei az angol Richmond AFC és a Surrey Wanderers voltak. A BTC roppant gólerős támadója ugyancsak szerepelt a korábban már említett Slavia elleni meccsen is, ahol Pokorny elmaszkírozva, álnéven védett. Manno gólpasszt is adott azon a találkozón.¹¹⁴ A híres csatár nem csak az előkészítésben jeleskedett, ezt jelzi az is, hogy 1901-ben és 1902-ben az első két magyar bajnokság gólkirálya lett, csapatával, a BTC-vel pedig megnyerte a bajnokságot is. 1901-ben tizenhét gólt lőtt hat mérkőzésen, ami azóta is megdönthetetlen rekordnak bizonyul, 1902-ben pedig tíz találat is elég volt számára az elsőséghez. Nem csak a futballpályán volt tarthatatlan a görög származású sportoló: úszásban, futásban, síelésben és kerékpározásban is számos sikert aratott. Gyorskorcsolyában kétszeres EB ezüstérmes és VB bronzérmes lett. A Pannonia Evezős Egylet tagjaként

¹⁰⁶ *Lugosi – Kiss*: i. m. 74. o.

¹⁰⁷ Pataki Mihály (1893. 12. 07. – 1977. 11. 28.).

¹⁰⁸ *Zeidler Miklós*: 100-ak könyve – Magyarország legkedveltebb sportolói 1927-ben. *Sic Idur Ad Astra*, 62. sz. (2011.) 187. o.

¹⁰⁹ *Antal – Hoffer*: i. m. 123. o.

¹¹⁰ *Nagy*: i. m. (1995.) 299. o.

¹¹¹ *Antal – Hoffer*: i. m. 123. o.

¹¹² Béres Máté szíves közlése.

¹¹³ Manno Miltiadesz (1879. 03. 03 – 1935. 02. 16.).

¹¹⁴ Magyarországi Sportegyesületek Története. [H. n.], [é. n.] 133. o.

1906-ig egypárevezősként tizenegy magyar bajnoki címet szerzett, az 1912-es stockholmi olimpián pedig tagja volt az evezősnyolcas válogatottnak. Skiff kategóriában számos nemzetközi díjat is nyert. Sportsikerei mellett az 1932-es Los Angeles-i olimpia szellemi versenyén a művészetek kategóriájában a szobrászművészek közt ezüstérmet szerzett.¹¹⁵ A Münchener Képzőművészeti Akadémiát végzett alkotó számos munkája közismert a mai napig. A legfontosabb sportvonatkozású alkotása talán az FTC labdarúgócsapatának 1928-ban tervezett turulus vagy közismertebb nevén „zöld sasos” hivatalos jelvénye volt, így közvetve hozzá köthető a ferencvárosi labdarúgók „zöld sasok” beceneve. Plakátjai közül talán a legismertebb a vörös hullámok közt kormánykereket markoló két erős kéz „Horthy!” felirattal, illetve a „Mosakodnak!” című Tanácsköztársaság-ellenes plakát, amin a vérpatakban úszó parlament előtt egy vadállatias, tetőtől talpig véres férfi mosakszik szuronnal a fogai közt. Ő tervezte az orosz katonák által „vörös ördögöknek” elkeresztelt királyi 1. honvéd huszárezred fehér lovat meglovagoló vörös ördögöt ábrázoló zománcjelvényét is,¹¹⁶ ugyanis ennél az alakulatnál szolgált a világháború alatt, mint tartalékos huszárszázados. A harctéren több ízben meg is sebesült. Egy 1915. április 10-én keltezett kitérítési javaslat így ír az abban az időben népfelkelő főhadnagyi rendfokozatban parancsörtisztí beosztást teljesítő Manno Miltiadeszről: „Nagyon hasznos segéd-tiszt, egyben kiváló lovas. A parancsokat a legnehezebb körülmények közt, a legnagyobb tüzéségi és gyalogsági tűzben is biztosan látja el. Éjjel és nappal mindig szolgálatkész, és önként jelentkezik nehéz és veszélyes feladatok ellátására is. Az ellenség előtt példás bátorsággal viselkedik.”¹¹⁷ A – meg nem nevezett kitérítéssel szülő – felterjesztést bizonyos Joni ezredes szignálta a m. kir. 19. lovasdandártól. A „vörös ördögök” ezredtörténete szerint a felterjesztés keltezésének a napján az ezred éppen a galíciai Balamutowkán állomásozott, ahol aznap vonult tartalékba, miután a 25. honvédgyalogezred a védőszakasz biztosításában leváltotta.¹¹⁸ A fenti dokumentum arra enged következtetni, hogy Manno a felterjesztést az első vonalban tanúsított folyamatos helytállásának köszönhette. Érdekes, hogy szintén ugyanebben az ezredben teljesített szolgálatot testvérbátyja, az 1896-os athéni olimpián magyar színekben síkfutóként induló,¹¹⁹ majd a háborúban népfelkelő századosként harcoló¹²⁰ Manno Leonidasz,¹²¹ és szintén az ezred katonája volt a korszak másik nagy szobrásza Stróbl Alajos.¹²² A háborús élmények természetesen hatottak Manno Miltiadesz művészetére, több csatajelenetet ábrázoló alkotást készített hatásukra. Az 1914. augusztus 17-i gorodoki lovasroham emlékére – melyben többek között az egyes

¹¹⁵ Győr – Klész: i. m. 91–92. o.

¹¹⁶ Sallay Gergely Pál: Mindent a hazáért! – Első világháborús osztrák–magyar katonai alakulat- és emlékjelvények. Budapest, 2010. 87. o.

¹¹⁷ HM HL. első világháborús tisztí kitérítési javaslat 1597.

¹¹⁸ A M. kir. Budapesti 1. Honvédhúsárezred és M. kir. népfelkelő-huszárhadosztály története 1869–1918. Budapest, 1927. 170. o.

¹¹⁹ Diószegi György Antal, Dr.: Két sokoldalú sportember – Egy görög testvérpár, Manno Miltiades és Manno Leonidas Magyarországon. Barátság, XVII. 2. sz. 6380–6382. o.

¹²⁰ A M. kir. Budapesti 1. Honvédhúsárezred és M. kir. népfelkelő-huszárhadosztály története 1869–1918. Budapest, 1927. 781. o.

¹²¹ Manno Leonidasz (? – 1941. 03. 09.).

¹²² Stróbl Alajos (1856. június 21. – 1926. december 13.).

honvédhuszárok is részt vettek – 1929-ben készített emléktáblát,¹²³ mely napjainkban a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Díszudvarának egyik falán látható. A nagy polihisztor költőnek sem volt utolsó, bajtársai emlékére az alábbi verset írta:

„A zengő kürtszó régen elviharzott
S legendák őrzik már a hősi harcot
Amelynek híre szájról szájra jár,
Hogy tűzben, vérben, virtusában égve
Ezer csatából egyenest az égbe
Száguldott egykor a magyar huszár!”¹²⁴

A háborút járt válogatott futballisták közül a legismertebb Friedrich István,¹²⁵ aki Magyarország egyetlen olyan miniszterelnöke volt, aki valaha is pályára lépett a nemzeti válogatottban. Friedrich a pozsonyi főreáliskolában érettségizett, a budapesti illetve a charlottenburgi műegyetemen szerzett mérnöki diplomát, majd a budapesti és berlini egyetemen jogot hallgatott. Kezdetben Berlinben dolgozott főmérnökként, majd 1908-ban Mátyásföldön előbb gépjavító műhelyt, majd vas- és felvonógépgyárat alapított, amelyet 1920-ig birtokolt.¹²⁶ Műegyetemista éve alatt az egyetemen komoly sportélet folyt. 1897 őszén alapították meg az egyetem klubját Műegyetemi Football Csapat (MFCs) néven, ebből lett MFC, majd 1902 és 1934 között Műegyetemi Athléteikai és Football Club (MAFC).¹²⁷ A műegyetemi gárda 1904-ben hetedik lett a kilenccsapatos bajnokságban, a mérlege 16 mérkőzésen 4 győzelem, 5 döntetlen és 7 vereség volt, ezáltal 13 bajnoki pont (abban az időben a győzelem még csak két pontot ért). 22 szerzett gól, illetve 23 kapott gól szerepelt a MAFC neve mögött a bajnokság végén.¹²⁸ Ebben a szezonban Friedrich bizonyosan szerepelt az élvonalban a MAFC jobbfedezeteként. Játékosként „szikár, magas termetű labdarúgó volt, játékát elsősorban erély és jó helyezkedés jellemezte”.¹²⁹ A válogatottban egy alkalommal szerepelt: 1904. október 9-én Bécsben a Crickerter-pályán, egy kétezer néző előtt szakadó esőben lejátszott Ausztria–Magyarország (5-4) mérkőzésen játszott.¹³⁰ Friedrich jobbszélsőként lépett pályára a találkozón, vélhetőleg nem is játszott rosszul, miután a sportlap Borbás, Pokorny, Niesner és Nirnsee mellett őt emelte ki a csapatból, mint aki a „legtöbb tapsot aratta”.¹³¹ Bár az MLSZ megalakulása előtt kilenc további műegyetemista játékos is szerepelt a nem hivatalos válogatottban, a hivatalos nemzeti tizenegyben csak Friedrich István, Niessner Aladár és Nirnsee Gyula képviselte a MAFC színeit a klub fennállása során.¹³² Ez volt az egyetlen találkozó, amelyen mindhárman játszottak.

¹²³ *Magyarság*, 1929. augusztus 25. 34. sz. címlap.

¹²⁴ *Diószegi*: i. m. 6380–6382. o.

¹²⁵ Friedrich István (1883. 07. 01. – 1951. 11. 25.).

¹²⁶ http://www.ogyk.hu/e-konyvt/mpgy/alm/al1922_27/243.html (2012. május 28-i állapot szerint.)

¹²⁷ *Nemesdaróczi – Péterfalvi*: i. m. 59. o.

¹²⁸ *Thaly*: i. m. 108. o.

¹²⁹ *Antal – Hoffer*: i. m. 62. o.

¹³⁰ Uo.

¹³¹ *Oszttrák–magyar 5:4. Nemzeti Sport*, II. évf. 42. sz. 1904. október 16. 9. o.

¹³² *Nemesdaróczi – Péterfalvi*: i. m. 92. o.

Érdekeség, hogy a mérkőzésen Friedrich csapattársa volt Szentey Sándor,¹³³ a Fővárosi TC balhátvédje is, aki hozzá hasonlóan ugyancsak ezen az egy meccsen lépett pályára a válogatottban, amelyre a meghívót a kortársai szerint kítűnő rúgótechnikájával érdemelte ki. Szenteyt a Tanácsköztársaság idején tanúsított magatartása, „bátor kommunista helytállása”¹³⁴ miatt később, egykori csapattársa, Friedrich István miniszterelnöksége idején elítélték, majd fogolycsere útján a Szovjetunióba került.¹³⁵

Friedrich István későbbi sportpályafutásáról keveset lehet tudni. Önmaga jóval később így nyilatkozott a kérdésre a sajtónak: „1913-ban játszottam utoljára az általam alapított Mátyásföldi Sport Clubban. Kis másodrendű club volt, munka után ott jöttünk össze, hogy kissé felfrissüljünk. MAFC-beli szereplésem régebbi időkre esik, ott jobbhalfot játszottam. Futballozás mellett különösen a lovagló és autósportban leltem kedvemem. Számos lovat belovagoltam és igen sok autóversenyen vettem részt kisebb nagyobb sikerrel.”¹³⁶ Nem szakadt el azonban a sporttól, viszont erről később ejtünk szót, mivel a későbbi miniszterelnök szintén kivette a részét az első világháború harcaiból is.

Sajnos kevés irat maradt fenn Friedrich István háborús részvételével kapcsolatban. A legtöbb elérhető életrajz szerint 1914-ben Károlyi Mihállyal¹³⁷ utazáson vett részt az USA-ban, majd a háború kitörésekor rövid időre a bresti várba internálták Franciaországban, ahonnan Spanyolországban és Olaszországban keresztül hazaszökött.¹³⁸ Egy másik forrás az internálás helyeként Cherbourgot jelöli meg, 1914. júliusi dátummal, csak ezután a bresti tábor.¹³⁹ Mindkét forrás a következő életrajzi állomásaként tartalékos főhadnagyként említi a világháború ideje alatt.¹⁴⁰ Egy kitüntetési javaslatból kiderül viszont, hogy tartalékos tüzérszázadosként vett részt a Premysl vár első ostromában a VII. számú Védelmi Kerület kerületi tüzérparancsnokaként. A feltüntetett adatok alapján személyében azonosítható az a Friedrich István, akit nem sokkal az első ostrom után, 1914. október 13-án terjesztett fel a Premysl VII. számú Védelmi Körlet Kerületi Tüzérparancsnok, Kerületi Tüzérségi Csoportparancsnok Optny Csoport 3. számú Erőd Tüzérszázlój 2. Tartalék Század parancsnoka a Katonai Érdemkeresztre Martinek ezredeshez, a 108. Népfelkelő Gyalogdandár Parancsnokság, mint a VII. Védelmi Körlet parancsnokához, aki a legteljesebb mértékben egyetértve, a legforróbb támogató pártfogásával hagyta helyben azt.¹⁴¹ Amennyiben hihetünk a különböző forrásoknak, akkor Friedrich egyből az internálásból hazatérve frontszolgálatra jelentkezett, és még az ostrom (1914. szeptember 17. – 1914. október 12.)¹⁴² előtt vagy az alatt léptették elő századossá. A felterjesztés így szólt:

¹³³ Szentey Sándor (1880. – ?).

¹³⁴ *Antal – Hoffer*: i. m. 155. o.

¹³⁵ Uo.

¹³⁶ Friedrich a professzionalizmusról: *Nemzeti Sport*, XIV. évf. 16. sz. 1922. február 25., címlap.

¹³⁷ Károlyi Mihály (1875. 03. 04. –1955. 03. 19.).

¹³⁸ Parlamenti Almanach az 1922–1927. évi nemzetgyűlésre. Online elérés: http://www.ogyk.hu/e-konyvt/mpgy/alm/al922_27/243.htm (2012. június 4-i állapot szerint.)

¹³⁹ Magyar Országgyűlési Almanach – Ötszáz magyar élet 1931–1936. Online elérés: http://www.ogyk.hu/e-konyvt/mpgy/alm/al931_36/103.htm (2012. június 4-i állapot szerint.)

¹⁴⁰ Parlamenti Almanach az 1922–1927. évi nemzetgyűlésre Online elérés: http://www.ogyk.hu/e-konyvt/mpgy/alm/al922_27/243.htm (2012. június 4-i állapot szerint.)

¹⁴¹ HM HL. első világháborús tiszti kitüntetési javaslat 28336.

¹⁴² *Szűj Jolán* (szerk.): *Magyarország az első világháborúban*. Lexikon A–Zs. Budapest, 2000. 556–557. o.

„Csoportjának a tüzet kimagasló hidegvérrel és körültekintéssel vezette, és saját kezdeményezéséből az ütegeinek tüzét időben összpontosította, mellyel az ellenségnek jelentős károkat okozott.

Egy közelében becsapódó gránát a földre vetette, ami által egy rövid időre eszméletét veszítette. Öntudatát visszanyerve fáradhatatlanul vezette tovább a tüzet.”¹⁴³

Premysl úgynevezett övvár volt, ami annyit tesz, hogy körkörösén gyalogsági állásokkal összekötött erődök láncolata vette körül a megvéendő, mintegy 140 km²-es területet.¹⁴⁴ Az övonal védelmi körletekre volt beosztva, ezek egyikének a tüzéségét irányította Friedrich. Más kitüntetést a felterjesztés időpontjáig nem kapott,¹⁴⁵ a további katonai előmenetele pedig ismeretlen. Fehér folt továbbá az is a világháborús részvételével kapcsolatban, hogy egy internetes forrás szerint: „1914-ben katonai szolgálatra jelentkezett, és mint tüzérfőhadnagy gépkocsizó parancsőrtsitzként az Uzsoki-szorosnál harcolt.”¹⁴⁶ A mondat első fele tehát az, amit a legtöbb vele kapcsolatos forrás átvett, a második felében leírtaknak viszont nem találtam nyomtatott forrását. Bár a hivatkozás meglehetősen bizonytalan, ettől függetlenül nem zárhatjuk ki teljesen annak valószínűségét, hogy tényleg látott el ilyen beosztást is, már csak azért sem, mert korábban találkozhattunk Friedrich autóversenyzői-szenvedélyéről szóló nyilatkozatával. Persze ez még semmit sem bizonyít a kérdést illetően, de azt megállapíthatjuk, hogy ebben az időszakban az autóvezetés pedig még nem volt széles körben elterjedt dolog, és Friedrich tudott vezetni. A háború kitörésekor egészen pontosan az ország automobil-állományának 70%-a a fővárosban róttá az utakat. Az első nagyobb mozgósításnál ezek mindegyikét a vérmezőre rendelték, ahol egy katonai hatósági bizottság a tíz napig tartó rekvirálás alkalmával négyszáz darab személy- és száznegyvennégy darab teherautobilit vett igénybe hadicélokra.¹⁴⁷ A Királyi Magyar Automobil Club tagjai seregestül vonultak be katonának, és a Magyar Királyi Önkéntes Gépkocsizó Egyesület már az első perctől megkezdte működését.¹⁴⁸ Az időleges benzinhány szintén erősen korlátozta az autók használatát és a háború harmadik évében már sor került a tulajdonosaiknál meghagyott autók forgalmának korlátozására is, és csak olyan kocsik közlekedhettek, melyeknek arra katonai vagy fontos közgazdasági érdekből a kereskedelemügyi minisztérium az érdekelt minisztériumokkal egyetértésben az engedélyt megadta. Üzemanyagot, benzint, gumit a központi elosztás révén csak az engedéllyel ellátott autók részére lehetett kapni, szűkös mennyiségben, ezért jóval a piaci ár fölött. A fentiekből az következik, hogy a háború vége felé a polgári gépjárműhasználat szinte minimálisra szorult vissza, a katonai viszont – felismerve az autók katonai célú használatának óriási előnyét – megélnékült. Éppen ezért a tízes években sokan a háborús szolgálat alatt ismerkedtek meg az automobilizmussal.

Akár tüzéerként harcolt, akár gépkocsizóként Friedrich István, 1918. november 1-je már Budapesten érte, ahol előbb a Károlyi-, majd a Berinkey kormány hadügyi államtitkára

¹⁴³ HM HL első világháborús tiszti kitüntetési javaslat 28336.

¹⁴⁴ *Balla Tibor*: Premysl ostoma. In: „Boldogtalan hadiidők...” avagy: ami a „Boldog békeidők” után következett 1914–1918. Budapest, 2004. 42–46. o.

¹⁴⁵ HM HL első világháborús tiszti kitüntetési javaslat 28336.

¹⁴⁶ 125 éve született Friedrich István. Online elérés: http://karpatinfo.net/kultura/2008/06/29/125-eve-szulett-friedrich-istvan?quicktabs_48=1 (A 2012. június 4-i állapot szerint.)

¹⁴⁷ *Linder Ernő – Illés István* (szerk.): A Királyi Magyar Automobil Club Jubiláris Aranykönyve 1900–1930. Budapest, 1930. 35–36. o.

¹⁴⁸ *Linder – Illés*: i. m. 99–100. o.

lett.¹⁴⁹ A kormány balratolódása és tehetetlensége miatt egyre inkább szembekerült annak tagjaival, és 1919. február 8-án kivált a kormányból. Innentől részt vett szinte minden jelentősebb ellenforradalmi megmozdulásban. Mint az egyik ellenforradalmi csoport vezetőjét, a kommunisták letartóztatták és halálra ítélték, de sikerült megszöknie.¹⁵⁰ 1919. augusztus 6-án az Antant-megbízottak tudtával elfogta és lemondatta az éppen ülésző Peidl-kormányt, majd másnap a kormányzó, József főherceg¹⁵¹ megbízásából kormányt alakított. 1919. augusztus 7-étől 1919. november 24-éig miniszterelnök, egyben kereskedelemügyi és belügyminiszter is volt. Miután a szegedi Ábrahám kormány lemondott a javára, valamint a római katolikus püspöki kar is támogatásáról biztosította, az Antant és a román megszálló csapatok egyre kevésbé nézték jó szemmel a konzervatív, legitimista politikai miniszterelnöki ténykedését, majd le is mondatták tisztségéről. 1919. november 24. és 1920. március 15. között a hadügyminiszteri tisztséget látta el a Huszár-kormányban. Eztán elsősorban keresztény ellenzéki nemzetgyűlési képviselőként tevékenykedett.¹⁵²

Nem szakadt el azonban a futballtól sem, hiszen 1922 márciusában a Magyar Labdarúgó Szövetség elnökévé választották, az egyik alelnöke pedig Hajós Alfréd lett.¹⁵³ Friedrichet politikája miatt ellenséggként kezelte a második világháború utáni korszak történetírása, amely felfogás kihatott a sporttal kapcsolatos irodalomra is. Antal Zoltán és Hoffer József Abertől Zsákig című munkájában, melyre jelen tanulmány is számos alkalommal hivatkozik így egészíti ki a játékos jellemzését: „Játékát elsősorban erély és jó helyezkedés jellemezte. A társadalmi életben is igyekezett „jól helyezkedni”, csak éppen nem a történelmileg jó irányban. (...) Az egyetlen magyar labdarúgó, aki ilyen magas közjogi méltóságba emelkedett. Ezt a „kitüntetés” a magyar sport azonban elengedte volna...”¹⁵⁴ Az MLSZ 60. évfordulás jubileumi kötete¹⁵⁵ a „múltat végképp eltörölni”elv szellemiségében említést sem tesz Friedrich Istvánról. A szintén többször idézett Nagy Bélától kapunk csupán egy szűkszavú említést a korszak sportirodalmából: „Még egy érdekessége volt ennek a mérkőzésnek: Egy későbbi államférfi is játszott ebben a csapatban. Friedrich István 15 év múlva miniszterelnök lett. A Tanácsköztársaság megdöntése után, az ellenforradalmi korszak elején...”¹⁵⁶ A rendszerváltás után megjelent publikációk is főként a fenti források alapján íródtak, éppen ezért azok hiányosságai miatt meglehetősen szegényesen tárgyalják Friedrich labdarúgásban betöltött szerepét. Az MLSZ fennállásának századik évfordulójára kiadott munka ennyit ír róla: „1922-ben egyhangúlag választották meg MLSZ elnöknek Friedrich Istvánt, Magyarország volt miniszterelnökét.¹⁵⁷ (...) aki (...) 1922–23 közt tölti be a posztot.”¹⁵⁸ Magáról, az elnökség tartalmi programjáról

¹⁴⁹ Szijj: i. m. 195. o.

¹⁵⁰ Parlamenti Almanach az 1922–1927. évi nemzetgyűlésre. Online elérés: http://www.ogyk.hu/e-konyvt/mpgy/alm/al922_27/243.htm (2012. június 4-i állapot szerint.)

¹⁵¹ Habsburg–Lotaringiai József Ágost főherceg (1872. 08. 09. – 1962. 07. 06.), Augusztia főhercegnő férje.

¹⁵² Szijj: i. m. 195. o.

¹⁵³ Az MLSZ közgyűlése. *Nemzeti Sport*, XIV. évf. 24. sz. 1922. március 25., címlap.

¹⁵⁴ Antal – Hoffer: i. m. 62. o.

¹⁵⁵ Földessy: i. m.

¹⁵⁶ Nagy Béla: *Futballévtizedek*, 125 magyar–osztrák válogatott mérkőzés története. Budapest, 1984. 9–10. o.

¹⁵⁷ *Thaly*: i. m. 25. o.

¹⁵⁸ *Thaly*: i. m. 52. o.

azonban nem nyilatkoznak a munkák. A korabeli sajtó azonban a segítségünkre lehet. Miután a témáról ilyen szűkös források állnak rendelkezésünkre, érdemes megvizsgálni, hogy a megválasztása előtt hogyan látta Friedrich a magyar labdarúgás helyzetét. Először is jelezte, hogy megválasztását csak egyhangúság esetén fogadja el, és akkor, ha egyetért a szövetség többi tagja is az futballról vallott alapvető nézeteivel. Így nyilatkozott a kérdéstről: „A labdarúgósporthoz utóbb, mint néző kísértem figyelemmel, jó ideje azzal is felhagytam, mert felüdülést, amit a pályákon kerestem már jó ideje nem találtam a mérkőzéseken. (...) Feltétlen becsületes dolognak tartom a nyílt professzionalizmust. De csak a nyílt professzionalizmust. Elvégre is, ha valaki ért valamihez, s az neki megélhetést nyújt, miért ne lenne megélhetési forrása? Természetesen az amatőr és profi sport célja más-más. Az egyik ideális célokra áll szolgáltatásban s főként ügyebár a test fejlesztése, kitalásra való nevelés, munka utáni felfrissülés, s mai helyzetünkben ezt – elsősorban kellett volna említenem – irreverent akcióba való bekapcsolódás. A profi sport üzlet, s ezzel magyarázható az amatőr sport fölé való emelése, ami már az eredményeket illeti, ideális célok viszont itt másodrendűek. A profinak kenyeré függ a tudástól, ennél fogva egész más erő-kifejtésre van kényszerítve. Ami már most a jelenlegi amatőrizmusról illeti, azt bárgyúság volna tagadni. Ha az MLSZ elnöki székét elfogadom, egyik fő törekvésem mindenesetre az lesz, megszabnom azt a határvonalat, amelyen túl megszűnik az amatőrség. Figyelembe kell venni, hogy – sajnos – amit mi áll amatőrizmusként itthon kárhoztatunk, egész Európában hasonlóképpen van, s nálunk a gazdasági helyzet félig-meddig magyarázatául szolgál az amatőrizmusról való elhajlásnak. Én mindenesetre rajta leszek, hogy a labdasportot régi tiszta alapjára visszavezessem. De csakis fokozatosan térhetünk vissza a szín amatőr alapra, s nem helyezkedhetünk máról holnapra szembe az egész Európában ma dívó amatőrrendszerrel. Minden támogatás megvonása jobb játékosaink külföldre ösztönzését vonná maga után, aminek nemde mégiscsak a magyar sport látná kárát.”¹⁵⁹ Hozzátette azt is, hogy: „ne felejtjük el, hogy a professzionalizmus az első cipőfűzőnél, villamosjegynél kezdődik.”¹⁶⁰ A fenti idézet nagyjából elnöki programbeszédének is tekinthető, hiszen a korszak nagy kérdése az amatőrizmus-professzionalizmus vitája volt. Friedrich igyekezett a fentiek szellemében tevékenykedni,¹⁶¹ éppen emiatt konfliktusba is került az egyre inkább amatőrre váló klubok vezetőivel. Jól jellemzi a helyzetet, hogy Friedrich a sportlap hasábjain egy ízben egyszerűen prostitúciónak titulálta a korszak labdarúgásában uralkodó állapotokat.¹⁶² A reménytelennek tűnő helyzetben még 1923-ban lemondott az elnöki posztjáról. Ettől fogva, mint országgyűlési-, majd nemzetgyűlési képviselő tevékenykedett. Bár a nyilasokkal szembefordult, az 1945 utáni hatalom nem bocsátott meg neki „ellenforradalmi” múltját, fogságba vetették, és 1951. november 25-én ismeretlen körülmények között a váci fegyházban vesztette életét.¹⁶³

¹⁵⁹ Friedrich a professzionalizmusról: *Nemzeti Sport*, XIV. évf. 16. sz. 1922. február 25., címlap.

¹⁶⁰ Uo.

¹⁶¹ Nyílt professzionalizmus az MLSZ-ben. *Nemzeti Sport*, XV. évf. 5. sz. 1923. január 12., címlap.

¹⁶² A futball-ankét lefolyása. *Nemzeti Sport*, XV. évf. 27. sz. 1923. január 27., címlap.

¹⁶³ *Sziji*: i. m. 195. o.

Friedrich Istvánt szintén egy közismert katonatiszt, Shvoy Kálmán¹⁶⁴ váltotta az MLSZ elnöki székében, aki már 1921-től a szövetség alelnökként dolgozott, majd 1923 és 1926 között az elnöki teendőket látta el.¹⁶⁵ Szövetségbeli munkájának tanulmányozásához a Friedrichnél hasonló okok miatt a sportszakirodalomra nem nagyon támaszkodhatunk, viszont Shvoy Kálmán híres „titkos” naplója révén a sportvezetői munkásságába is bepilanthatunk. Elmondhatjuk, hogy elnökségi programja egyenes folytatása volt az elődje által megkezdett munkának. Még Friedrich alelnökeként olvasható az első témába vágó bejegyzése, természetesen a professzionalizmus itt is a fő téma. 1922. március 11-i dátummal jegyzi az alábbi naplóbejegyzést: „A labdarúgásban felüti a fejét az első professzionista jel. Az Előre békéscsabai egyletben, amely egylet amúgy is erősen szocialista irányú és erőszakos, állítólag a pénzelés, rendszeres jutalmazás, fizetés folyt. Én ez ellen a szövetségben a legsürgősebben állást foglaltam, és az Egyletet utasítottam arra, hogy a legszigorúbb vizsgálatot folytassa le.”¹⁶⁶ Shvoy-t egészen pontosan 1923. június 4-én, három nappal doktorrá avatása után választották meg a Magyar Labdarúgó Szövetség elnökének Friedrich István lemondása után.¹⁶⁷ A szövetségben végzett munkája mellett természetesen katonai feladatait is ellátta, ezek a feladatok pedig többnyire vidékre szolgáltatták. 1924. május 12-én Horthy Miklós¹⁶⁸ kormányzó az akkor Szegeden székelő Magyar királyi 9. honvéd gyalogezred parancsnokává nevezte ki.¹⁶⁹ 1929. június 16-án avatták vitézzé¹⁷⁰ a 3014.es tiszti sorolási számon.¹⁷¹ Az ő esete azért is érdekes, mert őt és szintén katona testvérét, Shvoy Istvánt – a magyar királyi Honvédség későbbi főparancsnokát – maga a Vitézi Rend szólította fel a jelentkezésre.¹⁷² A Vitézi Rendbe történő feltétel egyik közismert kritériuma az idegen hangzású családnevek magyarosítása volt, de a Shvoy testvérek inkább elutasították volna a vitézi címet, csak hogy megtarthassák ősi nevüket. Két nappal a lemondott avatás előtt sürgönyt kaptak, hogy mégis megtarthatják az idegen hangzású családnevüket, mivel az lehet, hogy „valami ír nemesi név és ezért nem kell magyarosítani”.¹⁷³ A Shvoy testvéreket többek között a későbbi honvédelmi miniszterrel, külügyminiszterrel, majd miniszterelnökkel, Gömbös Gyulával¹⁷⁴ avatták vitézzé.¹⁷⁵ Shvoy MLSZ elnökségéhez fűződik többek közt a Magyar Tréner Kollégium megszervezése. 1926. július 28-án, miután megalakult Magyarországon a hivatalos professzionális liga, lemondott a Magyar Labdarúgó Szövetség elnöki tisztségéről.¹⁷⁶

¹⁶⁴ Dr. Shvoy Kálmán (1881–1971).

¹⁶⁵ *Thaly*: i. m. 24. o.

¹⁶⁶ Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945. Budapest, 1983. 78. o.

¹⁶⁷ *Shvoy*: i. m. 89. o.

¹⁶⁸ Horthy Miklós (1868. 06. 18. –1957. 02. 9.).

¹⁶⁹ *Shvoy*: i. m. 96. o.

¹⁷⁰ *Shvoy*: i. m. 106. o.

¹⁷¹ <http://www.hungarianarmedforces.com/vitezirend/sorolasi/index.html> (A 2012. május 28. állapot szerint.)

¹⁷² *Fekete Ferenc*: A Vitézi Rend története. Szeged, 2011. 81. o.

¹⁷³ *Shvoy*: i. m. 107. o.

¹⁷⁴ *Gergely Jenő*: Gömbös Gyula hatalomra kerülése és kormányzása 1932–1936. Budapest, 2004. 570. o.

¹⁷⁵ *Shvoy*: i. m. 107. o.

¹⁷⁶ *Shvoy*: i. m. 103. o.

Ezzel lezárult a magyar labdarúgás első, amatőr negyedszázada. Ezt követően profesz-szionális csapatok szerveződtek, az ország pedig elindult az újjáépülés és a konszolidáció útján.

A mai napig Friedrich István az egyetlen olyan miniszterelnöke Magyarországnak, aki szerepelt a labdarúgó válogatottban. A következő politikus, akinek sikerült megközelíteni ezt a teljesítményt a kispadza Dinnyés Lajos¹⁷⁷ volt. Ő szintén játszott az élvonalban, szintén harcolt a világháborúban, szintén MLSZ elnökségi tag volt és szintén betöltötte Magyarország miniszterelnöki tisztségét is. Mindezek viszont már egy professzionális bajnokságban, egy másik világháborúban és egy teljesen más politikai környezetben történek...

¹⁷⁷ Dinnyés Lajos (1901. 04. 16. – 1961. 03. 3.).